

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE GEÇEN KAVRAMLARA YÖNELİK MÜLTECİ ÖĞRENCİLERİN ALGILARI

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Nurcan ŞENER¹, Zeynep BAŞKAN²

1 Öğr. Gör. Dr., Marmara Üniversitesi, Temel Eğitim Bölümü, Sınıf Eğitimi Ana Bilim Dalı, nsener@marmara.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1987-1717.

2 Arş. Gör., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Temel Eğitim Bölümü, Sınıf Eğitimi Ana Bilim Dalı, zeynep.baskan@medeniyet.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5325-7393.

Geliş Tarihi: 01.07.2021 Kabul Tarihi: 29.07.2021 DOI: 10.37669/milliegitim.960496

Öz: Sosyal Bilgiler dersinde yer alan kavramlara ilişkin mülteci öğrencilerin algılarının öğrenci ve öğretmen görüşlerine göre incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. İlkokul dördüncü sınıf düzeyinde öğrenim görmekte olan 13 mülteci öğrenci ve 8 sınıf öğretmeni araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilmiştir. Elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Çalışma grubunu oluşturan öğrenci ve öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgulara göre; sosyal bilgiler dersine yönelik algıları olumlu olan mülteci öğrenciler, dersi faydalı, yeni bilgiler öğrendikleri, eğlenceli ve hayatı kolaylaştıran bir ders olarak ifade etmişlerdir. Sosyal bilgiler dersinde geçen kavramlara yönelik algıları zor olan öğrencilerin daha çok günlük hayatta karşılığı olmayan kavramları algılamakta zorlandıkları, aynı dili kullanmıyor olmanın getirdiği iletişimsel problemleri yaşadıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, kavramlar, mülteci öğrenciler

THE PERCEPTIONS OF REFUGEE STUDENTS ON THE CONCEPTS COVERED IN THE SOCIAL STUDIES LESSON

Abstract:

Qualitative research method was used in this research, which aimed to examine the perceptions of refugee students regarding the concepts in the Social Studies course according to the opinions of students and teachers. The study group of the research consists of 13 refugee students and 8 classroom teachers studying at the fourth grade of primary school. The data of the research were obtained with a semi-structured interview form. The obtained data were subjected to content analysis. According to the findings obtained from the opinions of students and teachers forming the study group; Refugee students, who have positive perceptions of the social studies course, described the course as a useful course, where they learn new information, which is fun and makes life easier. It has been determined that students who have difficult perceptions of the concepts in the social studies course mostly have difficulty in perceiving the concepts that do not have equivalents in daily life, and they experience communicative problems caused by not using the same language.

Keywords: Social studies, concepts, refugee students

Giriş

Özellikle son yıllarda mültecilerin ülkemize gelişinin artmasıyla birlikte Türkiye’de birçok farklı ülkeden gelmiş mülteci insanlar barınmaktadır. Bu insanların ülkemizde barınmasıyla birlikte çocuk yaşta bireylerin eğitimleri de sürecin tüm paydaşlarının odak noktası haline gelmiştir. Eğitim bu noktada bireylerin yaşamını şekillendirebilecek, onları ötekileştirmek yerine toplum içinde uyumla yaşamalarına fırsat sağlayabilecek en önemli unsurlardan biridir. Eğitim süreciyle birlikte toplumda aktif olarak yer almaya başlayan, kendi yaşantılarıyla bir arada bulunan ve onlarla iletişim içinde olan mülteci öğrenciler kadar bu öğrencilerin aileleri de eğitim öğretim faaliyetlerinden etkilenmekte veya bu faaliyetlere dâhil olarak toplum içine girmeye başlamaktadır. Bu durum mülteci öğrencilerin eğitimine gösterilmesi gereken özen konusunda iyi bir neden olmaktadır. Fakat mülteci öğrencilerin eğitime entegre edilmesinde elbette sorunlar meydana gelebilmektedir.

Mülteci öğrencilerin sosyal uyumu, arkadaşlık ilişkileri, kültür adaptasyonu gibi sorunları yapılan araştırmalar ile ortaya konulurken dil sorunu çoğu zaman bu prob-

lemlerin başında yer almaktadır (Cırt Karaağaç ve Güvenç, 2019; Seçgin ve Erten Özalp, 2020; Yurdakul ve Tok, 2018). Ülkenin diline hâkim olamaması mülteci öğrenciler için büyük bir sorun olurken bu durum çocuğun sosyalleşmesinin, iletişim niteliğinin ve akademik başarısının önünde büyük bir engel olmaktadır (Bosch-Supan, 1987). Tek başına eğitimde büyük bir aksaklık yaratan dil problemi aynı zamanda algılama ve anlamlandırma gibi eğitimde birçok basamağı etkileyen farklı sorunlara da sebebiyet verebilmektedir.

Bilgiye ulaşma ve onu analiz edebilme, dolayısıyla düşünen bireyler yetiştirme noktasında nitelikli bir öğretim programının önemi kadar kavramların öğretimi de önem taşımaktadır (Bal ve Gök, 2011). Kavramları doğru bir şekilde öğrenen ve zihninde analiz edebilen bir öğrencinin konuya ilişkin öğrenmeleri de aynı doğrultuda başarılı olacaktır. Kısacası kavram öğreniminin, diğer öğrenmelerin gerçekleşmesinde önemli bir rolü olduğu söylenebilir. Kavramları zihninde doğru yerlere yerleştirebilen öğrenci, diğer öğrenmelerin de yolunu oluşturacaktır. Bu nedenle kavramların öğretiminde farklı yöntemlerin kullanılması ve yöntem çeşitliliğinin sağlanması özellikle mülteci öğrencilerin yaşadıkları dil sorunu gibi birçok sorun yaşamalarına rağmen kavramları öğrenebilmeleri ve hayatları içinde kullanabilmeleri adına onlara bir şans tanıyabilecektir. Bu konuda Obiakor (2007) öğrencilerin bireysel özelliklerini göz ardı etmeden gerçekleştirilen çok kültürlü eğitim sürecinde onların yetenek alanlarını keşfederek üst düzeye çıkarabilmenin mümkün olduğunu belirtmektedir.

Sosyal Bilgiler öğretim programı incelendiğinde, programda kavram öğretiminin önemine vurgu yapıldığı hatta kavramların odak noktası haline geldiği görülmektedir. Kavramların akademik başarıyı olumlu etkilemesi, akılda kalıcılığı artırması, algılar arasında gerçek ve yanlış fark edebilmeyi sağlaması, akıl yürütme becerisini geliştirmesi gibi birçok faydası bulunmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı, 2013). Aynı zamanda bu faydalar ile Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarının da uyuşması kavram öğreniminin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu noktada doğru algılamaları yaratabilmek için kavram öğretiminde farklı öğretim yaklaşımlarından, yöntem, teknik ve stratejilerinden yararlanılması gerektiği belirtilmektedir (MEB, 2018). Kavramların öğretiminde kullanılacak kavram ağları, kavram haritaları, kavramsal değişim metinleri gibi birçok yöntem bulunmaktadır. Özellikle Sosyal Bilgiler dersinde yer alan kavramların çoğunlukla soyut ifadelerden oluştuğu görülmektedir. Bu nedenle kavramların olabildiğince somutlaştırılması, grafik ve materyallerden faydalanılması, anlam çözümleme tablolarına, kavram ağları ve kavram haritalarına yer verilmesi kavramların öğrenimini öğrenciler için kolay ve kalıcı hale getirecektir (MEB, 2010).

Sosyal Bilgiler dersi 4.sınıf öğretim programında seçim, yönetim, kültür, sosyal etkileşim, vatan, aile, barış, kronoloji, kanıt, olgu, üretim, tüketim, ekonomi, tasarruf, bütçe gibi birçok kavram yer almaktadır (Akar ve Yalçın, 2017). Türk öğrencilerde bu kavramlara ilişkin yaşanan çevre ve kültürün etkisiyle kulak dolgunluğu olmakta bu noktada öğrencilere konu hakkında fikir sunma ve yorum yapma şansı tanınmaktadır.

Fakat mülteci öğrencilerin hem farklı bir ülkeden gelmeleri hem de ana dilleri dışında bir dil ile eğitim almaları sebebiyle bu kavramlara ilişkin zihinlerinde herhangi bir karşılık bulunmamaktadır. Bu nedenle kavramların öğretiminin sağlanması ve kavramların varsa diğer anlamlarına da yer verilmesi öğrencilerin bağlantılı olan ve devamında gelecek olan konuları anlamalarında, analiz etmelerinde ve zihinlerinde yapılandırmayı oluşturmalarında kilit bir nokta işlevi görmektedir. Ayrıca bu öğrenciler için kavramların öğrenimi buldukları çevreye ve aslında ülkeye adapte olmasında kolaylaştırıcı etki sağlayacaktır. Çünkü Sosyal Bilgiler dersi konu ve kapsam bütünlüğü ile öğrencilere ülkemiz ve kültürümüz hakkında birçok bilgiyi sunmaktadır.

Literatürde mülteci öğrenciler ile eğitimde dil sorunu, kültürel farklılık, duygusal sorunlar, uyum ve tutum sorunları yaşandığı (Ağcadağ Çelik, 2019; Başar, Akan ve Çiftçi, 2018; Solak ve Çelik, 2018; Yurdakul ve Tok, 2018), bu öğrencilerin derslerde geçen kavramları algılayamadıkları ve kavramları algılayamayan öğrencilerin öğrenme öğretme sürecinde aktif bir rol alamadığı (Başar, Akan ve Çiftçi, 2018) görülmektedir.

Kavramlara yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde 5.sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki belirli kavramları tek başlarına algılayamadıkları (Bal ve Gök, 2011), 6.sınıf öğrencilerinin ise nüfus ve yerleşme konusunu görmüş olmalarına rağmen birçok kavram yanılığına sahip oldukları görülmektedir (Çakmak, 2006). Türk öğrenciler üzerine yapılan çalışmalarda kavramlar üzerinde birçok yanlışlar ve eksik öğrenmeler olduğu görüldüğünde mülteci öğrenciler üzerinde bu eksikliklerin daha fazla olduğu düşünülmektedir.

Literatür incelendiğinde sosyal bilgiler dersinde yer alan kavramlara ve bu kavramlara ilişkin algılara yönelik birçok araştırma yapıldığı görülse de mülteci öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde yer alan kavramları algılamalarına ilişkin herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle mülteci öğrencilerin kavramlara ilişkin algılarının incelenmesi, ne tür kavramlarda sorun yaşadıklarının belirlenmesi, bu durumun mülteci öğrencilerin akademik başarılarının yanı sıra aynı zamanda ülkeye adaptasyonunun sağlanmasındaki öneminin de ortaya konması ve literatürdeki bu boşluğun giderilmesi adına çalışmanın katkı sağlayacağı ön görülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Sosyal Bilgiler dersinde yer alan kavramlara ilişkin mülteci öğrencilerin algılarının öğrenciler ve öğretmen görüşlerine göre incelenmesinin amaçlandığı araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Sosyal bilgiler dersine yönelik mülteci öğrencilerin algı düzeyleri nasıldır?
2. Mülteci öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde kavramları algılamada zorlanma nedenleri nelerdir?
3. Mülteci öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde yer alan kavramları algılamaya ilişkin yaşadıkları sorunlar nelerdir?

4. Sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde yer alan kavramları kazandırmaya ilişkin kullandıkları öğretim yöntem ve yaklaşımları nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırma Sosyal Bilgiler dersinde yer alan kavramlara ilişkin mülteci öğrencilerin algılarını öğrenci ve öğretmen görüşleri ile inceleme amacıyla nitel bir araştırma olarak yürütülmüştür. Derinlemesine bir çalışma yapılabilmesi için çalışmada nitel araştırma desenlerinden olan fenomenoloji (olgubilim) yöntemi kullanılmıştır. Fenomenoloji içinde yaşadığımız dünyada karşımıza çıkan veya deneyimlediğimiz olgulara ilişkin farkında olsak bile ayrıntılı olarak tanımlayamadığımız olgulara dayanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Fenomenoloji çalışmaları olguyu yaşayan kişilerin deneyimlerine odaklanması ve bu yaşantıları anlamlandırmaya çalışması nedeniyle bu çalışmada tercih edilmiştir (Büyüköztürk vd. 2020). Çalışmada öğretmenlerin ve mülteci öğrencilerin eğitim süreci içinde yaşadıkları zorluklar, sıkıntılar ve deneyimlere araştırma deseni ve kullanılan görüşme teknikleri ile ulaşılmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışmada yer alan problemi derinlemesine ortaya koyabilmek adına olayı birebir yaşayan mülteci öğrenciler ve bu öğrencilerin eğitimleri ile ilgilenen sınıf öğretmenleri ile amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak çalışma grubu oluşturulmuştur. Amaçlı örnekleme yöntemi belirli özellik veya ölçütlere sahip olan gruplar ile araştırma yapılmak istendiğinde kullanılabilir. Bu sayede çalışmanın amacına uygun olarak güçlü bilgi birikimine sahip kişilerin seçilmesine imkân sunar (Büyüköztürk vd. 2020). Araştırma kapsamında 2020-2021 eğitim öğretim yılında Uşak ilinde yer alan ve MEB'e bağlı devlet okullarında görev yapan, dördüncü sınıf kademesini okutan ve sınıfında mülteci öğrenciler bulunan sınıf öğretmenleri ile bu sınıflarda öğrenim gören mülteci öğrenciler seçilmiştir. Seçilen 8 sınıf öğretmeni ve 13 mülteci öğrenci ile çalışma grubu oluşturularak görüşmeler yapılmıştır.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerine ve mülteci öğrencilere ait demografik bilgiler Tablo 1 ve Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Sınıf Öğretmenlerinin Demografik Bilgileri

Değişkenler	f
Cinsiyet	
Kadın	2
Erkek	6
Yaş	
30-39 yaş arası	4
40-49 yaş arası	2
50-59 yaş arası	2
Mesleki Kıdem	
10-19 yıl arası	4
20-29 yıl arası	3
30-39 yıl arası	1
Mezun Olunan Bölüm	
Sınıf Öğretmenliği	4
Fizik	1
Biyoloji	1
Almanca Öğretmenliği	1
Önlisans	1
Sınıf Mevcudu	
20-24 kişi arası	3
25-29 kişi arası	4
30-34 kişi arası	1
Sınıftaki Mülteci Öğrenci Sayısı	
1-3 kişi arası	6
4-6 kişi arası	2

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların 2'sinin kadın 6'sının ise erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğu 30-39 yaş aralığında, mesleki kıdem olarak 10-19 yıl arasındadır. Mezun olunan bölüm en çok sınıf öğretmenliğidir. Sınıf mevcutları en çok 25-29 kişi arasında, sınıflarındaki mülteci öğrencilerin sayısı en çok 1-3 arasındadır.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Mülteci Öğrencilerin Demografik Bilgileri

Değişkenler	f
Cinsiyet	
Kadın	5
Erkek	8
Yaş	
9 yaş	1
10 yaş	7
11 yaş	5
Türkiye’de Geçirilen Süre	
5-7 yıl arası	8
8-10 yıl arası	5
Ülke	
Suriye	5
İran	3
Irak	4
Afganistan	1

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katılan mülteci öğrencilerin 5’inin kadın 8’inin ise erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğu 10 yaş, Türkiye’de geçirilen süre en çok 5-7 yıl arası ve en fazla mülteci öğrenci ülkesi Suriye şeklindedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada verilerin toplanması amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmıştır. Görüşme formları öğrenci ve öğretmenler için ayrı olarak hazırlanmış, uzman görüşler alınarak son hali verilmiştir. Formlar iki bölüm halinde oluşturulmuş, ilk bölümde demografik bilgilere ilişkin sorulara ikinci bölümde ise araştırma sorularına yer verilmiştir.

Öğretmen görüşme formunda mülteci öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde yer alan kavramları algılama düzeylerine, zorlandıkları kavramlara, öğretmenlerin bu kavramları aktarırken kullandıkları yöntem ve tekniklere ilişkin altı soru hazırlanmıştır. Öğrenci görüşme formunda ise Sosyal Bilgiler dersine yönelik düşüncelere, bu derste zorlanılan kavramlara, kullanılması istenen yöntem ve tekniklere ilişkin dört soru hazırlanmıştır. Sorular oluşturulmadan önce ilgili literatür incelenmiş sonrasında alan uzmanı olan üç akademisyenin görüşlerine sunulmuştur. Gelen dönütler doğrultusunda sorulara nihai şekilleri verilerek uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

Veri Toplanması ve Analizi

Çalışmada araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak görüşmeler yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde

önceden hazırlanmış olan sorular olmasına rağmen araştırmacı katılımcıya cevaplar doğrultusunda yeni sorular yöneltebilir. Bu nedenle yarı yapılandırılmış görüşmeler araştırmacıya esneklik tanımaktadır (Anagün, 2013).

Pandemi nedeniyle araştırma verileri Zoom adlı program üzerinden yapılan görüşmeler ile toplanmıştır. Öğrencilerin kendilerini rahat ve güvende hissetmeleri adına sınıf öğretmenlerinin de toplantıda bulunması sağlanmıştır. Oluşturulan toplantılarda gereken açıklamalar yapılırken öğrencilere soruların herhangi bir doğru yanıt olmadığı, yalnızca düşüncelerini belirtmeleri söylenmiştir. Araştırmanın birinci kısmında öğrencilere belirtilen sorular yöneltilmiş, zorlandıkları kavramları hatırlayamayan öğrenciler için Sosyal Bilgiler ders kitaplarını incelemeleri için süre tanınmıştır. Bu süre sonunda öğrenciler zorlandıkları kavramları belirttikten sonra araştırmacı öğrencilere birkaç kavram yönelterek akıllarına gelenleri söylemelerini istemiştir. Araştırmanın ikinci kısmında toplantıdan öğrencilerin ayrılmasıyla sınıf öğretmenlerine sorular yöneltilmiştir.

Yapılan toplantılar verilerin analiz edilebilmesi için katılımcıların da izniyle kayıt altına alınmıştır. Toplantılar en kısa 27 dakika, en uzun 77 dakika sürmüştür. Görüşme kayıtları toplantılardan sonra tekrar dinlenerek yazıya dökülmüş ve içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizinde amaç, veriler arasında birbirlerine benzeyen kavram ve temaları oluşturup bir araya getirerek sunmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). İçerik analizi, “sözel, yazılı ve diğer materyallerin içerdiği mesajı, anlam ve/veya dil bilgisi açısından nesnel ve sistematik olarak sınıflandırma, sayılara dönüştürme ve çıkarımda bulunmadır” (Tavşancıl ve Aslan, 2001, s.22). İçerik analizi sonucunda elde edilen veriler dikkatlice irdelenerek tekrar sıklığı olan, daha fazla vurgulanan ifadelere yoğunlaşarak birbirlerine uyuşan veriler ile tema, kod ve alt kodlara ulaşılmıştır. Araştırmada sorular açık ve tam bir şekilde ifade edilmiş ve ham verilere sadık kalınmıştır. Bu amaçla öğrenci görüşlerinden doğrudan alıntılar kullanılarak, veriler betimlenmiştir. Çalışmada öğretmenlerin ve mülteci öğrencilerin eğitim süreci içinde yaşadıkları zorluklar, sıkıntılar ve deneyimlere araştırma deseni ve kullanılan görüşme teknikleri ile ulaşılmıştır. Çalışmada yer alan sınıf öğretmenleri Ö1, Ö2,.... mülteci öğrenciler ise MÖ1, MÖ2,.... şeklinde kodlanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmada geçerlik, bilimsel bulguların doğruluğu, güvenilirlik ise bilimsel bulguların tekrarlanabilir olması ile ilgilidir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Çalışmada iç geçerliği sağlamak için ilgili alan yazın araştırmaları yapılmış ve alan uzmanı olan 2 akademisyenin görüşüne başvurularak yarı yapılandırılmış form soruları geliştirilmiştir. Araştırmanın dış geçerliğini artırmak için araştırma süreci ve bu süreçte yapılanlar ayrıntılı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, veri toplama süreci, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması ayrıntılı bir biçimde tanımlanmıştır. Araştırmanın iç güvenirliliğini

(tutarlılığını) artırmak için bulguların tamamı yorum yapılmadan doğrudan verilmiş ve katılımcıların görüşlerinden doğrudan alıntılar ile desteklenmiştir. Araştırmanın güvenilirliğini artırabilmek için, araştırmanın her aşamasında (yarı yapılandırılmış formun hazırlanması, bilgisayar ortamına aktarılan verilerin kontrol edilmesi, tema ve alt temaların oluşturulması, sorumlu sistemlere karar verilmesi) uzman görüşünden yararlanılmıştır. Tema ve alt temaların oluşturulmasında araştırmacının dışında, alanda uzman üç akademisyenin de görüşleri alınmış ve elde edilen kodlar karşılaştırılmıştır. Verilerin tutarlılık incelemesi yapılarak tema ve alt temalara son hali verilmiştir. Tema ve alt temaların oluşturulmasında edilen verilerin güvenilirliğinin sağlanması için Miles ve Huberman'ın (1994) "Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) x 100" formülü kullanılmış ve güvenilirlik oranı % 88 olarak tespit edilmiştir. Miles ve Huberman (1994)'a göre, uyum düzeyinin %80'in üzerinde olması kodlamaların güvenilir olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda araştırmada kapsamında ulaşılan uyum düzeyi %80'in üzerinde olduğu için kodlamalar güvenilir kabul edilmiştir.

Araştırmanın dış güvenilirliğine yönelik bulgular araştırma soruları bağlamında oluşturulmuş, bulgular ayrıntılı olarak ifade edilmiştir. Araştırma süreçlerinin özellikleri başka çalışmalarla karşılaştırma yapabilecek düzeyde ayrıntılı olarak tanımlanmıştır.

Araştırma Etiği

Bu araştırma, insan katılımcıları içeren çalışmalarda gereken etik standartlara uygundur. Bu kapsamda araştırmaya katılanların gönüllülüğü esas alınmış, kişisel veriler korunmuştur. Bu doğrultuda araştırmanın uygulanması, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Etik Kurulunun 07/06/2021 tarih ve 2021/06-21 sayılı kararı gereği etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bulgular

Bu bölümde sosyal bilgiler dersinde yer alan kavramlara ilişkin mülteci öğrencilerin algılarına yönelik öğrenci ve öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgular tablolar halinde sunulmuştur. Katılımcıların cevapları, bulguları desteklemek amacıyla ham veri olarak ve kendilerine atanan kodlar ile doğrudan tabloların altında verilmiştir.

Tablo 3. Mülteci Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Algı Durumu

Tema	Kod	Alt kodlar	f
Sosyal bilgiler dersine yönelik algı	Olumlu	Faydalı	7
		Yeni bilgi öğrenme	5
		Eğlenceli	5
		Hayatı kolaylaştırma	4
		Türkiye'yi ve Türk insanının kültürünü tanıtmaya	3
		Geçmiş öğretme	2
		Dünyayı tanıtmaya	2
	Olumsuz	Zorluk	3
		İlgiyi çekmeme	2
		Tarih konularını sevmeme	2

Tablo 3 incelendiğinde sosyal bilgiler dersine yönelik algıları olumlu olan mülteci öğrencilerin 7'si dersin faydalı, 5'i dersten yeni bilgiler öğrendiğini, 5'i dersi eğlenceli bulduğunu, 4'ü dersin hayatı kolaylaştırdığını, 3'ü Türkiye'yi ve Türk insanının kültürünü tanıttığını, 2'si dersin geçmişi öğrettiğini, 2'si dersin dünyayı tanıttığını ifade ederlerken, olumsuz algıları olan öğrencilerin 3'ü dersi zor bulduklarını, 2'si dersin ilgilerini çekmediğini, 2'si tarih konularını sevmediklerini belirtmişlerdir.

Mülteci öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik algılarını ifade ettikleri cümlelere aşağıda yer verilmiştir.

MÖ5: *"Tarih sevmiyorum."*

MÖ7: *"Bence eğitimli ve doğru güzel bir ders. Ben seviyorum. Bana dünyayı öğretiyor. Ne yapacağını öğretiyor."*

MÖ6: *"Türkiye hakkında beni bilgilendiriyor. Atatürk'ü tanıdım bu sayede."*

MÖ3: *"Bir konuyu ezberlemek için diğerini unutuyorum. O yüzden karıştığı için hatırlamak zor oluyor benim için."*

Tablo 4. Mülteci Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Kavram Algıları

Tema	Kod	Alt kodlar	f
Sosyal bilgiler dersine yönelik kavram algıları	Kolay algılama	Günlük yaşamda karşılığının olması	7
		Derste sık sık değinilmesi	5
		Yakınlık	4
		Ortak kültür	2
	Zor algılama	Dilsel sorun	11
		Soyut kavramlar	10
		Kavramsal farklar	2
		Kültürel farklar	6

Tablo 4'te görüldüğü gibi sosyal bilgiler dersinde yer alan kavramlara yönelik görüş bildiren öğrencilerin 7'si kavramların günlük yaşamda karşılıklarının olması, 5'i derste sık sık yer verilmesi, 4'ü kavramın yakın zamanda öğrenilmesi, 2'si ortak kültür unsuru olması halinde daha kolay algılandığını, bununla birlikte 11'i dilsel sorun yaşanması, 10'u kavramların soyut kalması, 6'sı kültürel, 2'si ise kavramsal farklılıklar olması nedeniyle daha zor algılandığını ifade etmişlerdir.

Mülteci öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde yer alan kavramlara yönelik algılarını ifade ettikleri cümlelere aşağıda yer verilmiştir.

MÖ1: *“Herkes deyince anlarız. Herkes mesela kronoloji, adam kronoloji diyor. Eve gittiğimizde babam kronoloji diyor. Herkes kronoloji dediğinde anlarız. Bizim televizyon Türkçe oradan öğreniyorum.”*

MÖ4: *“Mesela sosyal bilgilerde kimlik. Cumhuriyet, kimlik kartı. Bende var. Zorlanmadım öğrenirken. Çünkü benim Türk vatandaşı var. Ondan zorlanmıyorum.”*

MÖ3: *“Benim en kolay öğrendiğim konu doğal ve beşerî unsurlar. Onlar bana çok kolay geliyor. Çünkü zaten dediğimizde mesela ağaç doğal unsur olduğunu anlıyoruz. Veya bina insan eliyle yaptığımız biliyoruz. Öyle kolay geliyor bana.”*

MÖ6: *“Biraz bu kelimeyi duymadığım için.”*

MÖ7: *“Kronolojiyi pek anlayamıyorum, kelimesi bana zor geliyor.”*

MÖ8: *“...Kavram bana farklı geliyor ve zor geliyor.”*

Tablo 5. Mülteci öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde yer alan kavramları algılamaya ilişkin yaşadıkları sorunlar

Tema	Kod	Alt kodlar	f
Kavramları algılamaya ilişkin yaşanan sorunlar	İletişimsel nedenler	Alay edilme kaygısı	7
		Veli- öğretmen iletişim yetersizliği	5
		Dili anlamama	4
	Aidiyet duygusu	Kendi kültüründen uzak olma	8
	Ekonomik nedenler	Kavramların kendi kültüründe yer almaması	7
		Gelirin az olması	3
		Ebeveynlerin çalışıyor olması	2

Tablo 5 incelendiğinde sosyal bilgiler dersinde yer alan kavramları algılamaya ilişkin yaşadıkları sorunlara yönelik görüş bildiren öğretmen ve öğrencilerin 7'si alay edilme kaygısı, 5'i velisi ile öğretmen arasında iletişim sorunu olması, 4'ü dili anlamaması nedeniyle iletişimsel sorunlar yaşadıklarını, 8'i kendi kültüründen uzak olmasıyla birlikte aidiyet duygusunun olmadığını, 7'si kavramların kendi kültüründe yer almaması, 3'ü gelirlerinin az olması, 2'si ebeveynlerinin çalışıyor olması nedeniyle ekonomik sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Sınıf öğretmenleri ve mülteci öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde yer alan kavramları algılamaya ilişkin yaşadıkları sorunları belirttikleri ifadelerine aşağıda yer verilmiştir.

MÖ1: "...Arkadaşlarımız ve öğretmenimize karşı kötü hissediyordum. Onlar biliyor biz bilmiyoruz."

MÖ6: "Dili bilmiyorum."

MÖ1: "Biz ilk başta hiç Türkçe bilmiyorduk ondan."

Ö1: "İnsanlar bile iki tane aynı dili konuşan çocukluktan beri iki dille yetişen insanlar bile birbirini anlamakta iletişim kurmakta zorlanıyor. Bu çocuklar daha sonra ikinci bir dil olarak Türkçeyi öğreniyorlar. Daha önce öğrendikleri dille Türkçe arasında belli bir bağlar kuruyor ve bu bağlarla iki dili beraber götürmeye çalışıyorlar. Çünkü aile içinde o dili kullanıyorlar, okula geldiklerinde Türkçeyi kullanıyorlar. Bu çocuklar da bu iletişim dilinde ve anlamada belli bir takım zorluklar çekiyorlar. Yani bizim anlattıklarımızı anlamada anlamlandırmada o iletişimin genel sıkıntıları bu çocuklarda daha güçlü oluyor."

Ö3: "Biz toplum olarak onlara göre daha moderniz. Onların yaşantılarına göre oradaki yaşantılarına göre. İşte bu tür kavramlar ama adapte olabiliyorlar yani çok büyük bir şey değil."

Sorun olarak görmüyorum o tür konuları. Sosyal bilgiler dersinde biraz az önce söylediğim gibi milli mücadele konusu gibi konularda biraz sıkıntı çekiyoruz. Kendi tarihleri değil her şeyden önce...”

Ö4: “Bu iki öğrencimin de maddi sıkıntıları falan da var tabii. Başka bir ülkeye gelmişler. Biz onlara yardımcı olmak için evlerine falan da gittik. Komşularıyla ilişkileri iyiydi. Diğerine gidemedik. Çünkü telefonlarımıza da cevap vermiyorlar... Pek isteksiz yani hani öğreneyim ben de adapte olayım gibi bir şeyi yok yani. O da dediğim gibi onunla konuştuğum zaman akrabalarının Almanya’da olduğunu söyledi. Büyük ihtimalle şey diye düşünüyorum. Burada geçici olduğunu düşünüyorlar. Onlar da mı gitmeyi düşünüyorlar da öğrenme gereği duymuyorlar diye. Bu benim yorumum.”

Ö5: “Yani bizim değer verdiğimiz şeyleri anlamıyor. Niye değerli bu diye. Tam kavrayamıyor.”

Tablo 6. Sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde yer alan kavramlara ilişkin kullandığı öğretim yöntem ve yaklaşımlar

Tema	Kod	Alt kodlar	f
Kavramlara ilişkin kullanılan yöntem ve teknikler	Etkinlik temelli	Aktif katılım	8
		Oyun	6
		Akıllı tahta kullanımı	6
		İşitsel-görsel etkinlikler	5
		Videolu anlatımlar	5
		Kavram haritaları	4
		Drama	4
		Beyin fırtınası	2
		Soru-cevap	2
		Kelime bulmacaları	2
	Dijital oyunlar	1	
	Doğa yürüyüşleri	1	
	Yaşantı temelli	Günlük hayata adapte etme	7
		Kültürler arası incelemeler	4
		Okul dışı etkinlikler	4
İletişim temelli	Akran çalışmaları	5	
	Sosyal etkinlikler	4	

Tablo 6’ya göre sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde yer alan kavramlara ilişkin kullandığı öğretim yöntem ve yaklaşımlardan 8’i aktif

katılım, 6'sı oyun, 6'sı akıllı tahta kullanımı, 5'i işitsel-görsel etkinlikler gibi etkinlik temelli olurken 7'si günlük hayata adapte etme, 4'ü kültürler arası incelemeler yapma, 4'ü okul dışı etkinlikler ile yaşantı temelli uygulamalar, 5'i akran çalışmaları, 4'ü sosyal etkinlikler ile iletişim temelli çalışmalar kullandığını belirtmektedir.

Mülteci öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde yer alan kavramlara ilişkin kullanılan öğretim yöntem ve yaklaşımlarla ilgili sınıf öğretmenlerinin ifadeleri aşağıdaki gibidir.

Ö6: *“Kavram haritalarından yararlanırım. Beyin fırtınaları yaparım. Örneğin teknoloji diyorum. Teknoloji nedir? Hayatımızı kolaylaştıran şeyler vs deyince hemen diyor mesela elektrikli aletleri söylüyor. O bu tahta doluyor. Evet diyorum teknoloji bu. Bir kavramı duyunca bizim aklımızda o kadar asker uyanıyor. Ama yoksa... Görsellerden de çok yararlanıyorum. Yani açarım direkt görselleri. Veya video. Mesela kronolojiyi işledik. Sonra Türkçede şiir okuduk. Yazarın bir tarafta doğum tarihi var bir tarafta ölüm tarihi var. Bu nedir diyorum? Kronoloji. Yani bir kavramı sadece sosyalde geçtiğimiz zaman o kalıcı olmuyor. Onu biz Türkçe dersinde de işlememiz lazım yeri geçiyorsa. Hemen öyle bir kavramı içselleştirmek okudu tamam öyle bir dünya yok. Hem Türkçede görececek hem sosyalde görececek hem matematikte görececek. O görünce görececek ki hee işte. Bir kavramı çocuk hayatının içinde göremezse öğrenemez.”*

Ö5: *“Soyut kavramlarda genelde video şeklinde gösterirsem daha kalıcı oluyor. Yoksa okuyarak tanımlayarak bir şey akıllarında da kalmıyor tam anlayamıyor. Videolarda böyle bir açıklamalı örnekli olduğu için daha iyi oluyor.”*

Ö7: *“Mesela şey olabilir. Bir kavramı verirken bilmiyorum ki onun acaba kendi dillerinde de karşılığını verip o şekilde mi öğretmek lazım. Yani bu şekilde olabilir ya.”*

Ö3: *“Yani yöntem olarak şey yapıyoruz genelde sınıflarda akıllı tahta olduğu için görsel işitsel materyallere başvuruyoruz. O şekilde yapıyoruz düz anlatımdan ziyade. Daha renkli geçsin diye ders daha coactive olsun diye o şekilde işliyoruz.”*

Ö8: *“Cumhuriyeti mesela bir türlü anlatamamıştım. Cumhuriyet güzel bir şey halkın kendi kendini yönetmesi. Başkan seçimi yaptık, herkes oy kullandı. Cumhuriyet budur gibi. Ya da ülkemizde yerel seçim olur genel seçim olur işte anneniz babanız gitti oy kullandılar zarflara attılar sonra bir kişi yönetim oldu seçildi. Bu şekilde açıkçası soyut kavramı biraz somutlaştırarak elde tutulur hale getirerek biraz daha günlük hayattan da örnek verince daha faydalı oluyor açıkçası.”*

Sonuç ve Tartışma

Araştırma sonucunda mülteci öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik algıları incelendiğinde çoğunlukla olumlu yönde algıları olduğu ve bunun nedeninin dersin faydalı, eğlenceli ve yeni bilgiler öğretmesine ilişkin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer bir sonuç olarak Erten Özalp (2019) tarafından yapılan çalışmada ilköğretime Türkiye’de başlayan mülteci öğrencilerin sosyal bilgiler dersini sevdikleri görülmektedir.

Sosyal bilgiler dersine yönelik olumsuz algıları olan öğrencilerin derste zorluklar yaşadığı, dersin ilgisini çekmediği ve tarih konularını sevmediği sonucuna ulaşılmıştır. Erten Özalp (2019) ve Polat (2012)'in çalışmalarında da mülteci öğrencilerin Türkiye tarihi ve coğrafyası konularını sevmedikleri, bu nedenle buna ilişkin konularda derse ilgi göstermedikleri görülmektedir.

Mülteci öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik kavram algılarına ilişkin günlük yaşamda karşılığı olan, derste sık sık değinilen, yakın zamanda öğrenilen ve iki kültürde de ortak olarak yer alan kavramları kolay algıladıkları buna karşın dilsel sorun yaşanması, kavramların soyut olması, kültürel ve kavramsal farklar bulunması sebepleriyle kavramları zor algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde mülteci öğrencilerin dil sorunu, kültürel farklılıklar, uyum ve tutum sorunları yaşadıkları benzer bir sonuç olarak görülmektedir (Agcadağ Çelik, 2019; Başar, Akan ve Çiftçi, 2018; Solak ve Çelik, 2018; Yurdakul ve Tok, 2018). Yurdakul ve Tok (2018) çalışmalarında mülteci öğrencilerin yaşadıkları dil problemi nedeniyle motivasyon sorunları ve buna bağlı olarak akademik başarısızlık ve sınıf ortamında uyumsuzluk yaşadıklarını belirtmişlerdir. Çalışmalarıyla benzer sonuca ulaşan Başar, Akan ve Çiftçi (2018) de dil sorunu nedeniyle mülteci öğrencilerin verilmek istenen mesajları algılayamadıkları bunun yanında tutum ve uyum sorunu yaşadıkları, derslerde geçen kavramları algılayamadıkları görülmektedir.

Özenç ve Saat (2019)'in yaptığı çalışmada ise Suriyeli öğrencilerin yaşadıkları kültür farkından dolayı bazı kelimeleri anlamlandıramadıkları sınıf öğretmenleri tarafından belirtilmiştir. Benzer bir sonuç olarak yapılan bu araştırmada da öğretmenler, mülteci öğrencilerin kendi kültürlerinde karşılık bulmayan kelime ve kavramları algılayamadığını bu durumun iletişim sorunuyla birlikte ders kazanımlarını da etkilediğini ifade etmişlerdir.

Mülteci öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde yer alan kavramları algılamaya ilişkin yaşadıkları sorunlar incelendiğinde alay edilme kaygısı, veli-öğretmen iletişim yetersizliği ve dili anlamama gibi iletişimsel nedenler yaşandığı; kendi kültüründen uzak olmasıyla aidiyet duygusunun olmaması, kavramların kendi kültüründe yer almaması, gelirin az olması ve ebeveynlerin çalışıyor olması nedenleriyle ekonomik sorunlar yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır. Polat (2012)'in çalışmasında da benzer bir sonuç olarak mülteci öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde ana dillerinin farklı olması ve kültürel adaptasyonun sağlanamaması nedeniyle sorunlar yaşadıkları, eğitim sistemine uyum sağlayamadıkları görülmektedir. Solak ve Çelik (2018) çalışmalarında mülteci öğrencilerin eğitiminde en büyük sorunun dil sorunu olduğunu, bu sorun nedeniyle öğrencilerin okul hayatlarında hem sosyal hem akademik anlamda sorunlar yaşadığını, bu durumun öğrencilerin potansiyellerini açığa çıkarmada geri kalmasına sebep olduğunu belirtmektedir. Benzer sonuçlara ulaşılan bir başka çalışmada, mülteci öğrencilerin dil bilmeden eğitime katılmaya çalışmaları öğretmenin söylediklerini ve verilen kavramları anlamaması nedeniyle öğrencilerin kendilerini geri çekmelerine,

ortamdan soyutlanmalarına ve derse aktif olarak katılmamaları sebebiyle yetersiz bulunmalarına yol açmaktadır (Başar, Akan ve Çiftçi, 2018).

Çalışmada mülteci öğrencilerin ebeveynleri ile iletişim problemleri yaşandığı aynı zamanda velilerin ekonomik yetersizliklerden dolayı çalışmak zorunda olmaları sebebiyle öğrencileri ile ilgilenemedikleri, akademik başarıya önem veremedikleri görülmektedir. Tobin, Arzubaiaga ve Adair (2013)'in çalışmalarında da mülteci öğrencilerin ebeveynlerinin ne yazık ki onların eğitim sürecinde çok fazla yol gösterici ve yardımcı olamadıkları için öğrencilerin akademik başarı bağlamında zorlandıkları belirtilmektedir. Kara ve Özenç (2020) de çalışmalarında aile boyutunda, velilerin eğitim seviyelerinin düşük olması nedeniyle çocuklarına ve öğretmenlere yeterli desteği sağlayamadıkları sonucuna ulaşmışlardır.

Sınıf öğretmenlerinin mülteci öğrencilere yönelik sosyal bilgiler dersinde yer alan kavramlara ilişkin kullandığı öğretim yöntem ve yaklaşımlar incelendiğinde öğretmenlerin en çok etkinlik temelli yaklaşımlar kullandığı çalışma sonucunda görülmektedir. Bunlar; aktif katılım sağlama, oyun, akıllı tahta kullanımı, işitsel-görsel etkinlikler, videolu anlatımlar, kavram haritaları, drama, beyin fırtınası, soru-cevap, kelime bulmacaları, dijital oyunlar ve doğa yürüyüşleridir. Bunlarla birlikte günlük hayata adapte etme, kültürler arası incelemeler yapma, okul dışı etkinliklere katma gibi yaşantı temelli yaklaşımlar ve akran çalışmaları ile sosyal etkinlikler kullanarak iletişim temelli yaklaşımlara derslerde yer verildiği araştırma sonucunda görülmektedir.

Kavramlara yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde 5.sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki belirli kavramları tek başlarına algılayamadıkları (Bal ve Gök, 2011), 6.sınıf öğrencilerinin ise nüfus ve yerleşme konusunu görmüş olmalarına rağmen birçok kavram yanlışlığına sahip oldukları görülmektedir (Çakmak, 2006). Ulusoy ve Erkuş (2015) tarafından yapılan çalışmada 4.sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde geçen “kuvâ-yi milliye, muharebe ve taarruz” gibi kavramları algılamakta zorluk yaşadıkları, Bal ve Akış (2010)'ın çalışmasında ise 4.sınıf öğrencilerinin milli egemenlik, yurttaşlık, bağımsızlık, kamuoyu gibi kavramlarda yanlışlıklara sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Mülteci öğrencilere yönelik yapılan bir çalışmada ise öğrencilerin madde kavramına ilişkin algılarının beklenen düzeyde olmadığı görülmüştür (Dönüş Coşgun ve Karamustafaoğlu, 2017). Bu çalışmada da mülteci öğrenciler kronoloji, saltanat, milli mücadele, misak-ı milli, manastır, etnograf, özgürlük, bağımsızlık, hayal, içgüdü gibi kavramları algılamakta zorlandıklarını belirtmişlerdir. Bu durumda yapılan diğer çalışmalar ile benzer bir sonuca ulaşıldığı görülmektedir.

Araştırmada öğrencilere kronoloji kavramı sorulduğunda teknoloji yanıtının alınmasında kavram benzerliğinden kaynaklanan bir yanlış yaşandığını göstermektedir. Ulusoy ve Erkuş (2015)'a göre de kavram yanlışları genel olarak o kavrama benzeyen başka bir kavramla karıştırılması sebebiyle yaşanmaktadır.

Öneriler

- Bu çalışma ilkökul düzeyinde gerçekleştirilmiştir. Farklı öğretim kademelerinde de uygulanabilir.
- Öğrenciler günlük yaşantısının bir parçası olan kavramları daha rahat öğrenmektedir. Öğretmenler kavram öğretiminde yaşantı temelli öğrenmeye öncelik vermelidir.
- Öğrencilerin derse aktif katılmaları sağlanmalıdır.
- Öğretmenler mülteci öğrencilere kavram öğretiminde soyut kavramları somut örneklerle daha anlaşılabilir hale getirecek farklı yöntem ve tekniklerden faydalanmalıdır.
- Mülteci öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde okul dışı etkinliklere katılımı sağlanmalı, bu sayede kavram öğretiminde bu etkinlikten faydalanılırken öğrencinin ülkeye uyumu da kolaylaştırılmalıdır.

Kaynakça

- Agcadağ Çelik, İ. (2019). *Sınıf öğretmenleri gözünden Suriyeli mülteci çocuklar*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 12(66), 662- 680.
- Akar, C., ve Yalçın, D. (2017). *İlkokul 4.sınıf sosyal bilgiler öğretmen kılavuz kitabında yer alan kavramlar listesinin demokrasi ve çokkültürlülük kavramları açısından incelenmesi*. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 435-450.
- Anagün, Ş. S. (2013). Görüşme. S. Baştürk (Ed.), *Bilimsel araştırma yöntemleri içinde* (ss. 299-326). Vize Yayıncılık.
- Bal, M. S., ve Akış, A. (2010). *Sosyal bilgiler dersi "insanlar ve yönetim" ünitesinde karşılaşılan kavram yanlışları*. e-Journal of New World Sciences Academy, 5(4), 2061-2070.
- Bal, M. S., ve Gök, S. (2011). *İlköğretim 5.sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki cumhuriyet, saltanat ve liderlik kavramlarını algılayışları*. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(3), 1183- 1198.
- Başar, M., Akan, D., ve Çiftçi, M. (2018). *Mülteci öğrencilerin bulunduğu sınıflarda öğrenme sürecinde karşılaşılan sorunlar*. Kastamonu Educational Journal, 26(5), 1571- 1578.
- Bosch-Supan, A. (1987). *The role of education: mobility increasing or mobility impeding?* NBER Working Paper, No: 2329.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2020). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Cırt Karaağaç, F., ve Güvenç, H. (2019). *Resmi ilkokullara devam eden suriyeli mülteci öğrencilerin eğitim sorunları*. OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 11(18), 530-568.

Sosyal Bilgiler Dersinde Geçen Kavramlara Yönelik Mülteci Öğrencilerin Algıları

- Çakmak, F. (2006). İlköğretim 6.sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi nüfus ve yerleşme konusunda geçen kavramları anlama düzeyleri ve kavram yanlışları [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Dönüş Coşgun, Ö., ve Karamustafaoğlu, O. (2017). *İlkokul üçüncü ve dördüncü sınıf mülteci öğrencilerin madde kavramına ilişkin düşünceleri*. Sakarya University Journal of Education, 7(3), 525-540.
- Kara, M., ve Özenç, M. (2020). *A multidimensional approach to the problems experienced by the classroom teachers with syrian students in their classes*. International Journal of Progressive Education, 16(6), 184-201.
- MEB (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 5.sınıf öğretmen kılavuz kitabı*. Ankara.
- MEB (2018). *Sosyal bilgiler öğretim programı*. Ankara.
- MEB. (2013). *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler öğretmen kılavuz kitabı*. Ankara.
- Obiakor, F. E. (2007). *Multicultural special education: Effective intervention for today's schools*. Intervention in School and Clinic, 42(3), 148-155.
- Özenç, E. G., ve Saat, F. (2019). *Sınıf öğretmenlerinin Suriyeli öğrencilerin eğitiminde karşılaştığı sorunlar*. International Journal of Active Learning, 4(2), 60-74.
- Polat, F. (2012). Türkiye’de öğrenim gören yabancı uyruklu ilköğretim öğrencilerinin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Seçgin, F., ve Erten Özalp, R. (2020). *Öğretmen ve öğrenci perspektifinden sığınmacı öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde yaşadıkları sorunlar*. Journal of History School, 49, 4215-4244.
- Solak, E., ve Çelik, S. (2018). Türkiye’de eğitim gören mülteci öğrencilerin dilsel sorunlarının incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(57), 425- 432.
- Tavşancıl, E., ve Aslan, A. E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri*. Epsilon Yayınevi.
- Tobin, J., Arzubiaga, A. E., ve Adair, J. K. (2013). *Children crossing borders*. New York, NY: Russell Sage Foundation.
- Ulusoy, K., ve Erkuş, B. (2015). *Sosyal bilgiler dördüncü sınıf ders programındaki tarih konuları ile ilgili kavramlara ilişkin öğrenci algıları*. Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, Ekim sayısı, 147-158.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yurdakul, A., ve Tok, T. N. (2018). *Öğretmen gözüyle mülteci/göçmen öğrenci*. Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 9(2), 46-58.